

Letáborozott a hazafelé vonuló Koppány úr esti pihenőre. Hajnalosan indult Esztergámból, s rövid déli nyugvástól eltekintve, egyett jött ideig, a délnyugatnak futó sziklagerinc alatt.

Már nem volt sietős az útja, de tövis szúrta az oldalát, nem hagyta szusszanni, kergette, üzte.

A tiszaiak: Barsa, Kaplony és a besenyő vezér mindjárt a vár alatt elváltak tőle. A pilisi hegyek szorosaiban tartanak a Duna-síknak, hogy a régi római város alatt átkeljenek a folyamon. Bács és Szemere jöttek vele ideig. Itt aztán eltért Szemere úr útja is, a Rába mentére, a Huba törzs szállása felé.

— Mind tudták: az elhatalmasodó ősz s a sarkába löpökodó tél a nagyúr pártfogói. Nem lesz itt harc új füig. Ígérkeztek azért, hogy készenlétben maradnak. Koppány csapatához, zálogul, hagyott is mindenik a maga embereiből. S az első hírre felülnek, tudhatja. De mintha valami kedvetlenség vett volna erőt rajtuk, Koppány legalábbis úgy látta. Vagy csak képzelte?...

Ő maga Bács úrral maradt, a Botondiak hadnagyával s Tarkács táltossal.

Hárman ülnek most az esti tűz körül, mely felett szarvasszügyet forgat nyárson a legény, vacsorára. Az urak isznak addig is, amíg elkészül, s hallgatnak nagyokat.

Csak a had csörgése-zsongása hallatszik, ahogy vacsorához telepedik.

Tarkács komoran bámult a parázsba, s néha szétfújta róla a hamut. Töprengve vizsgálta benne a jövő jeleit. Látó nagy szemei kitágulva merengtek a piros tűzvirágok kelyhébe. Olykor gondolkozva csukta le vastag, fáradt szemhéjait, s a szája rebegett valamit hangtalanul. Az, amit látott s gondolt, sötét barázdákat szántott öreg homlokára.

Bács úr türelmetlenül mordult a legényre, hogy süsse már meg azt a húst, a teremtsit!...

Koppány leszegte busa fejét, térdeire könyökölt, s állát tenyereibe hajtotta. Hallgatta a szél zúgását fenn, a szikla-hegy állkapcsának odvas, tört fogai közt. Az égen szürke felhők kergetőztek a bukdosó csonka holddal, s a rengeteg sejtő borzongással sóhajtozott.

— Megváltozik az idő! — szólalt felpillantva Bács úr.

A táltos felkapta fejét, mintha a másik a gondolataiba szólt volna bele. Tűnődve nézte, s halkán mordult rá:

— Attúl tartok, meg.

— Most már semmi se lesz tavaszig — forgatta Koppány fejében a száraz malomkerék ugyanazt, ezredikször tén. — Túl korán volt vagy nagyon is későn ez az esztergámi séta?...

A nagyúr időt akart nyerni vele, biztos. Még vár valamire, még nem készült fel a végső ugrásra. Mi a célja, elég világosan megmutatta, de a döntő szó kimondatlan maradt. Nem felelt egyenesen az ő nyílt szavára. Csak az öklét mutatta meg...

Tán nekik kellett volna ütni?... Készültek ilyesmire, hogyne. S voltak, akik erre jöttek vele, egyenesen... Ezek, lehet, most gyávanak ítélik őt... De nem, kezdeni nem lehetett. Talán ha megtámadják őket, s védekeznek, fordulhatott volna jól is... Az emberekben ficánkolt a kedv ott a lakománál. Gyűltek, tömörültek az asztalhoz. De ő nem adott

jelt. Erős volt a maga fészkében a nagyúr, túlságosan. Három nap alatt sokat megismert ő. Egész hadsereg várt ott, elrejtve, parancsra. S előre úgy volt rendezve minden, hogy ők verembe essenek, ha kardot húznak...

Meglátták vagy kiéreztek ezt mindenből az okosabb hadnagyok is. Az erő sejtése lehűtötte hevüket. S hiába, a nagyúr rettenetes önuralma is lenyűgözte őket...

– Még most is félelmes az az ember! – ismeri el magában Koppány. – Előbb a betegsége hírével vette ki kezükből a fegyvert, most meg azzal odázta el a döntést, hogy egészséges, nincs szükség utódjelölésre. Csak örömmre hívta őket efelett, s megmutatni a fiát... Hiszen kihívás volt ez is, hogyné! De amíg él, nincs mit válaszolni reá törvényesen. Csak készülni, tovább, mint ő is, a harcra... S Koppány készülni fog, még ha egyedül marad is!...

– Nem akarok harcot, nem! – hallja most Sarolt idegesen kérlelő suttogását, s még érzi illatos keze szorítását is, ahogy hozzáhajolva, riadtan kapott a karjához... Akkor történt ez, a lakoma végén, mikor az a fiú megszólalt. Egy pillanatig döbbenő csend volt. Az tette, a hallgató ég-föld és emberek, hogy azoknak a szavaknak súlya olyan óriássá nőtt hirtelen: „A zivatarnak nincsen értelme!”...

Koppány még most is megütődik rajta: mit is mondott ez a kölyökember?... Hogy mindaz, ami ő s az ő élete: semmi. Igen, ez volt a mélye, a titka... Valami ismeretlen erő áradt a fiatalember szeméből, az vágta mellbe Koppányt. Bármilyen volt, megbontotta a nagy bizonyosságot benne... Hát nem apja-anyja bábuja csupán? – hökken meg most is, újra a puszta oroszlánja.

Felelni se tudott hirtelenében. De valami megzörrent az asztalnál, s a csend megtörött. Ő a kardjához kapott. Érezte, hogy hívei is mind szabályát markolnak. A levegőben olyan feszültség volt, mint mennykőcsapás előtt. Azok is, ott túl, Aba, Csanád s a többiek, mind a nagyúrra néztek: mit akar.

Az az arc egyszerre hamuszínű lett, aztán piros bíborba gyúlt, s megint elsápadt... Ekkor hajolt hozzá az asszony, karjához kapva: – Nem akarok harcot, nem!...

De a fiú felállott, s ott hagyta az asztalt. Megbánta talán, vagy úgy gondolta: nincs mit mondania többet. A nagyúr is lehiggadt, s asztalt bontott.

Búcsúztak. Erőltették az atyafiságot, tigrisszájjal, utoljára.

De ő nem tudott s nem akart hazudni többet. Mikor az asszonytól elköszönt, odasúgta neki:

– Harc lesz, nagyasszony, te is tudod...

Sohase felejtí el azt a tekintetet, az édes boszorkány esdeklő szavát:

– Nem!... Beszéljünk még erről... Csak ketten!... Semmit ne tégy addig!...

Ketten, vele!... Koppány szíve vadul dörömbölte ezt.

– Hol, mikor? – kérdezte elfulladva.

Egy pillanatig lehunyta szemét, s gondolkozott az asszony. Így még igézőbb volt.

– A forrásnál – rebegte aztán. – Ahonnan a szarvast üztük, ma... Oda jöjj... Két hét múlva, reggel...

S rámosolygott, mint hajnal a boldog mezőkre, a halál túlsó partján... Már ott is volt ura mellett, akit Aba támogatott el az asztaltól.

Ez, ez szurdalja most Koppányt... Higgyen neki? Mit higgyen, mit várjon?... Hiszen a nagyúr hazudott, azt végre is meglátta. Beteg az az ember, halál van a képére írva. Nem tudta eltitkolni a végén. S ki tudná jobban ezt, mint az asszony? De azt is, hogy akkor Koppány áll a fiával szemben! Ismeri az ősi törvényt: Koppány következik... de férjül is!... Igen, az ő férjéül!...

Felugrott. Az elképzelés tüzes sarkantyút vert oldalába. Az urak rácsodálkoztak:

– Mi lelt?...

– Semmi! – legyintett. Erőt vett magán, s lezökkent mellük.

A sült elkészült. Hozzáláttak. Bács freckelte a levet, úgy harapdált, dühös étvággyal. Tarkács elgondolkozva csak kóstolgatta. Koppány szilajon tépdeste fogaival a húst, forgó szemekkel. De a gondolatai Saroltnál jártak.

Agyában egymást kergették a képek. Türelmetlenül maga zilálta szét őket, s rakosgatta egybe ismét, keresve a titkot, az értelmet... Az urát már feladta!... Igen, tudja, hogy vége... De a fiút akarja, ő is... Harc nélkül?... Hogy gondolja ezt?... Azt hiszi, szerelmes játékokkal ráveheti őt: álljon félre önként? Tudja, hogy akkor a törvény megszűnne, s ő szabad!... Ezt akarná?... De mit adna neki érte? Hiszen látja, ismeri a vágyát!... Vagy... Ó, ez a lehetőség!...

Koppány kezéből kiesik a kés, forróság önti el, nagyot húz a kupából, s hanyatt vágja magát a fűvön. Az égre bámul, a feketén összeborult fellegekre. Szél bontja őket, s csillag tünde fénye lobban köztük...

Miért ne volna lehetséges, miért?... Miért ne szerethetné őt mindenkinél jobban, parancsolóbban?... Az ura holtán után az övé akar lenni, harc nélkül, együtt állni vele a szabad magyarok felett!... Ez, ez az értelme esdeklő szemének, szavának!... A fia sorsát is így rendezheti: harc nélkül következik majd, utána, utánuk!... Héjj, aki hét csillaga van!... Ha ezt akarná, s így lenne!... S miért ne?... Férfi ő, a legkülönb, s asszony az, a legforróbb, leggyönyörűbb!... Miért ne vágyna beteg ember veritékes tapadásából kemény karok szilaj szorításába?...

– Igyál! – ordít Bács úrra, aki álmosodva pillogott már.

Ugrik a legény, tölti a kupákat, Koppány emeli s hozzáve-ri Bácséhoz, hogy kiloccsan:

– Fenékig!... Arra, amit gondolok!...

Tarkács nézi, hogy jár le gégejükön a bor egy cseppig, s aztán csendesen böki oda:

– Hajából font hurokkal fogta keblére a turult Emese, a mi ösanyánk...

– De vezért szült tőle! – csattan Koppány értő kacaja. S csillogó, mámoros szemmel pillant rá.

Tarkács zord maradt. Rejtelmesen nézett vissza szeme fenekéből:

– Megfojtotta Emese a turult. Még ott, a kebelén, miután fogant tőle. Úgy rögélük.

... Nem mutatkoztak a lovag urak a vendégsereg bomlásakor se. Messziről, nagy félkörben követték láncingeseik élén a távozó csapatokat, egészen a gyepűig. Fő gondjuk az volt, a nagyúr parancsából, hogy a gyepűn belül egy idegen se maradjon, s hogy gyorsan takarodjék a hely.

Aba és Csanád urak kísérték a vendégeket a határig, s vettek tőlük búcsút a nagyúr nevében.

Ajtony úr pedig sorfalat állított nekik lovasaiból, az út két oldalán. Csupa tiszteletből.

Koppányék hunyorogva szemlélték ezeket a legényeket, s még a legutolsó közvitéz is a bajusza alá vigyorodott.

Hegyes báránysapkájú, gyapjas zekéjű, kicsi fekete embe-
rök voltak Ajtony katonái. Boglyas, apró lovacsák sörényé-
re hasalva pislogtak, s a hátukon bolond nagy íjak, puzdrák.

– Megannyi sündisznó! – vihogtak a somogyiak.

Azok állták egykedvűen, feltartott dárdákkal, melyek két-
akkorára magasodtak, mint ők maguk lovastól.

A vadászat alatt nem nagyon látták őket, mert a szálláshe-
lyek őrizetére voltak rendelve. Ott ténfergett a vendég urak
néhány legénye is, a cókmókra ügyelve. Azok mondták el a
többieknek, kik s mik ezek a szörgubancok. Székelyeknek
hívják magukat. Fene sziklák közt élnek valahol, a légmesz-
szibb hegyek zugain, Erdőelve sarkában. Arra büszkék,
hogy Áttila maradvái. Csak pöktek az itteni vadak hallatára,
ők, mondják, medvékkel táncolnak otthon. S folyton csúfo-
lódta egymással, lóhátról.

A vendégek kísérésére rendelték a várbeli legénység egy csapatát is, s köztük Dölit. Neki a főlegény parancsából előre kellett vágtatnia, hogy egy tetőről mutassa a rövid utat Koppány úr csapatának. Ott állt, mozdulatlanul, kinyújtott dárdával mutatva az irányt.

Látta Koppány urat s Tarkács táltost elrobogni maga alatt. S egyszerre megrezzent kezében a dárda nyele. Györ arca villant fel hozzá a kíséretből. Vigyorgott átharapott torz szájával a lator, s még rikkantott is valamit. De a paták csatogása s a fegyvercsörgés elnyelte az értelmét.

Mikor az utolsó harcos is eltűnt a kanyarodóban, Döli fordult s leugratott a dombról, be az erdőnek, egy tisztáson át.

Éppen, mikor a szélső fákhöz ért, nagyot csattant valami a dereka alatt. Viisszarántotta lovát, s odapillantott. Rezgő tollú, hosszú nyíl vágódott magas nyeregfájába. Egy arasszal fennebb: halál.

Abban a szempillantásban a földön termett, habozás nélkül vetve magát az árny után, aki odatúl suhant tova az erdő homályába. Döli utánavágta a dárdát. De az éppen akkor egy törzs mögé ugrott, s a fegyver elsüvöltött mellette, egy másik fa derekában állva meg lóbálózva.

Csak tör maradt Dölinél, de ő nem bánt semmit, rohant előre, a fától fáig szökdelő gyilkos sarkában. Annak nem volt ideje megfordulni s ijat feszíteni. Nyakászakadtából inalt lefelé egy meredeken. Döli látta már: a lovához igyekszik. Ott volt az kikötve az útkanyarodó mögött, amerre a had elvonult.

Megfeszítette izmait, s mint a párdúc, szökött a menekülő nyakába, mielőtt az leért volna a lejtőn. Összekapaszkodva hemperegtek alá. Ott lenn Döli legyűrte, lihegve térdelte, gázolta s fojtogatta a rángó, rúgkapáló testet.

– Magas volt a nyeregfa, mi? – vicsorogta.

Az fújt, köpködött, hörgött, hányta magát a rettentő térddek s markok alatt, lila színűre válva.

– Ne ölj meg! – fuldokolta. – Mindent... – S nagy erőfeszítéssel ráemelte csúnyán összetört arcát.

Most megismerte Döli. Beő egyik íjásza volt, aki nyilazta a tölgyfát akkor...

Kicsit engedett a marka. Nem, nem öli meg. Sokat tud ez. Ki vele!

– Györ akarta?

– Az – intett kidagadt szemével az ember. – Engedd el... a torkomat... szólok...

– Csak igazat!... Különben tüstént beléd fojtom!...

Engedte, de csak annyira, hogy egy korty levegőt szírpantson. Tovább térdelte, kegyetlenül.

– Györ úr... a leányért... másodszor is! – szakadt ki abból.

– Mi van a leánnyal? – dörrent rá Döli. – Igazat szólj, az anyád keservit, vagy véged!... – S újra megmarkolta a gégejét.

A katona elkékült, s csak pillantani tudott, hogy igaz lesz.

– Él? – üvöltött Döli, s a szíve megrándult, gyökeréből.

– Nem tudom! – hörögte a nyomorult vért köhögve. – Elszökött... az öreg halással...

– Mikor?... Mér?... Hova?...

Minden szóra új szorítás.

Az ember elájult.

Döli maga is sokallta már. Megöli itt, esztelenül, dühében, s nem tudja meg...

Fölrázta, a földhöz ütögetve. A zúzott tagok fájdalma jajdulva kényszerítette életre a legényt. Bután nézett, aztán észbe kapott:

– Az öreg leütötte Györ urat... Biztosan a lányra ment, azér... A lányt elvitte a nádba... Kerestük a hínárosig, egész éjjel... Ott hiába, mondták a halászok... Eltűntek... Ott vesztek, biztos...

Döli az égre nézett. Sójajtás szakadt a melléből. Forró

hullám ömlött fel szívéből, s könnyben ugrott ki két szemén... Bogárka a kis szigetre szökött nagyapóval!... Él, várja őt!... S ő*utánamegy egyszer, nemsokára tán!...

A katona csak a könnyeket látta. Úgy vélte, a lányt gyászolja Döli. Reszketve várt. De az felállott ellenfeléről. Fegyvertelen úgylis. Íja összetörve, nyilai elszórva, törének csak üres tokja.

– Megbántam én! – nyöszörgött az ijász, nagy erőlködéssel emelkedve két könyökére. – Csak most meg ne ölj, soha többet!...

– Szembe akármikor – biccentett Döli. – De hátulról ne próbáld még egyszer! A nagy Isten védi az igazat, látod... Nem öllek meg most, ha megmondod: vannak-e Koppány úrnak emberei a várbeliek közt, s mit akarnak?

– Amíg a nagyúr él, semmit, így tudom... De ha meghal, elfogják a fiatal urat. A nagyasszonyt Koppány úr fogná meg, úgy hallottam... A németeket törbe csalják, s leölik... Neked is véged akkor, tudd meg... Téged Győr úrnak adnak...

– Jó! – bólintott Döli. – Ott leszek. Mehetsz!

Próbálkozott a megtaposott féreg, de visszaesett erőtlennül.

– Nem tudok! – nyöszörgött. – Összetörtél...

Döli nézte kicsit, aztán a lovára pillantott. Felnyalábolta, feldobta a nyeregbe. Rákötözte a pányvával, s megcsapdosta a lovat:

– Gyi!

A paripa búsan kocogott gazdájával a had után.

– Ha a farkasok meg nem esznek, utoléréd őket! – vigasztalta Döli.

Senkinek se szólt a várban erről az esetről. De ettől fogva nagyon határozott lett. Elvégezte, hogy maga lát utána gazdája védelmének. Voltak olyan legények, akiket hűségeseeknek ismert hozzá. Ezekkel barátkozott eddig is. Most pedig

eskü alatt kötött velük szövetséget, hogy szemük világánál jobban ügyelnek István úrra, s számon tartanak a várban minden moccanást.

...Halálosan fáradt volt a nagyúr a háromnapos szörnyű erőfeszítés után, s alig pihegett.

– A kard ki van húzva! – mormogta Sarolt fülébe. – Ha a tavasz kinyílik, minden eldől... De én... azt... nem érem meg...

– Bizzál, édes uram! – hajlik a mellére Sarolt. – Élnünk kell, amíg bevégezzük...

– Te majd bevégzed, Gyönyörű...

Sarolt csak a fejét ingatja, könnytől ragyogó szemmel.

– Elmentek? – kérdi a nagyúr, tekintetével.

– El, azok. A miénkek még itt maradnak, amíg beszélünk velük. Csak Ajtony indul.

– Elsötétült a nagyúr arca:

– Ajtony!... S mér?

– Szólok vele, s aztán jelentem.

– Csak Tibold jőne már!... Ez hátravan még, Sarolt... S ez a legnehezebb!...

– Igen. István se tudja még ezt az egyet... Azért...

– Engedelmes lesz vajon?

– Az a sorsa... El kell dobnia a szívét, megöldökölve...

– Hatalmas úr lesz, Sarolt. Amilyen nem volt még az Árpádok között...

– Tudom... De ha mi nem kellettünk Krisztusnak, vaj csak ezt az egy imámat hallgatná meg: hogy vegye fel az, akiért eldobja, s adja vissza neki, a magáéval!... Hiszen nem lehetetlen... Van tán ilyen csoda... Én éjjel-nappal, éjjel-nappal...

– Csak jőne már, csak jőne már Tibold!...

– Négy hónapja ment el, s most ősz van. Tudja, ha esni kezd, nincs út!... Sietni fog... Itt kell lennie hamar! – tördelte Sarolt, s megreszketett.

Ha István sorsára gondolt – s mikor nem gondolt erre? – sokszor kívánta: bár ne küldték volna Tiboldot, vagy bár sose jőne vissza... Aztán sóhajtott ismét: csak jőne már, ha meg kell lennie!... Csak jőne, mielőtt ez a szív itt megáll... s ő akkor...

...Ajtony úr nem állhatja a szűk, sötét kőszobát, amibe szállásolták. Járkál, mint oroszlán a ketrecben. Alig várja, indulhasson.

Hada útra készen nyüzsög a vár alatt.

Egyéb is sarkantyúzza: országrészének sorsa forog kockán bolgár s görög között. De el kellett jönie ide, Saroltért. Utóvégre testvére, s gyermek- és ifjúkoruk emlékei kapcsolják hozzá ma is.

Áruló volt szerelmében, igaz, apjának árulója. S az ő nagy örökségének árulója is. Az Árpád-fiért. A nagyúrért. Ajtony lángolt akkor a dühtől, s ma se állhatja ezt az embert itt, se a fajtáját, a laposföldit.

De az idő sokat enyhített Sarolt iránti haragján. Az események rákényszerítették, hogy beérje Erdéllyel s a marosi tartománnyal. Hiszen azt is alig tarthatja már. Kicsi az ő népe a viharfúvó óriások között, s messze innen. Más világ, külön világ. Arccal keletnek s délnek, míg ezek itt nyugatra hunyorognak. Nagy határ a Duna, hiába. Soha tán nem lesz eggyé a magyar innen s túl rajta.

Neki nem segíthetnek ezek. Mindegy, csak tőle se várjanak semmit. Nem lehet. Maradjanak hát békében egymástól. Ez az egyetlen. Ezt viszi magával tanulságul...

Ami itt készül, abba ő nem szól bele. Nem lakhatnak jól egymás kanálával. Most itt volt. Jó. Kacagták Koppányék a székelyeit. De azért, ha arra került volna a sor, most más képpen emlegetnék.

Fene érti őket egyébként. Más emberek ezek, mint ők, ott a nagy hegyek közt. Mit tudnak ezek? Hujj, hajrá!... Enni, inni, vadat üzni, asszonyt ölelni, napon süttetni hasukat.

S könnyűnek gondolják, mint a táncot, a némettel való dolgukat is. Ott, Erdélyben folyvást a püsztá életért kell verekedni. Mindent sziklából kell kivágni: kenyeret, sót, vasat, aranyat. Medvéről tépi gúnyját az erdélyi, s hideg szelekkel viaskodik. Örölik nagy malomkövek között, lesben, rava-szul, meghunyászkodva, a halállal bujósckázva örökön... Komoly dolog az élet, nem dárídó!...

Csak az Árpád-fi, a nagyúr néz messze itt, s akar merészet. Hatalmas urat szeretne növelni a fiából, amilyen még nem volt köztük, s nagy országot alkotni neki. Talán az ő részét, Erdélyt is, biztosan. Nagyeszű ez a beteg ember, hiszen csak az esze él még. És Sarolt furcsa, kemény asszony; Gyula-vér, láng a lelke... Sokra viszik ketten, ha megérik... Jól megnézte a fiút is magának. Nincs igazuk Koppányéknak, hogy keresztülnéznek rajta. Erő, lélek, zord titok ez, csak alszik még, félig. Talán nem is ébred fel soha. S ha mégis: lássák!... De ő megy a magáéba. Neki menni kell. Sok volt máris...

Sarolt jő:

– Bátyám!... Köszönöm, hogy eljöttél!

– Hittál, jöttem. Pedig a föld égett alattam...

– S most?

– Megyek. Más az én gondom. Erdély, bolgár s görög közt.

– Tudod, hogy harc lesz itt. István örökségéért. Többért. A magyar életért, hogy lesz-e még, vagy nem.

– Én nem harcolok veletek, Sarolt.

Az asszony arca elsötétült:

– Ellenünk? – suttogta hullámozó kebelével.

– Ellenetek se. De ez a legtöbb, Sarolt.

– A legtöbb... ez a legtöbb... – rebegette az asszony, s a szeme nedves lett.

– Értsd meg. Még nem dőlt el: ki győz ott, keleten s délen? Sámuel cár, a bolgár, Baziliusz császárral tülekedik,

élet-halálra. Tudod, hogy Sámuellel volt szövetségem. Van ma is, mert nincs felbontva. S győzhet, talán. De inkább a görög fog győzni. Rettenetes szomszéd lesz, s nektek is. Én Erdélyt, kicsi országomat, hogy tartsam? Kihez álljak? A győzteshez kell, idején, amíg lehet. Ezért...

– De István ellen soha, ugye? – fonódott a nyakába Sarolt.

Ajtony szeme eltűnt pillái alatt.

– Ő itt, s én ott. Ez legyen a kötés, Sarolt.

– A vérszerződés téged is köt! – mondta az asszony sápadó arccal, halkan.

– De csak egyenlők közt! – nyílt fel a rejtelmes szem.

– Megmondom most neked: németet oda nem engedek, s nyugati papot. Nem én!... Bizánccal is megleszek inkább, nem kell neki, csak só, vas, arany, fenyőfa. S a papjai nem szólnak ország dolgába, hókuszpókusz az egyetlen gondjuk. Bizánc más ég s más föld, mint a nyugat. Megfizetem, ha kell, s békén hagy. De a németnek a vesém is kell, s a májam. A gondolásom, a hitem s mindenem. Ti elvettétek, megláttatok!... Nem mintha ennek a bika Koppánynak volna igaza. Nem úgy. Értsd meg. De István német fegyverrel jő, s ez mindennél rosszabb. Sarolt, Sarolt: hát elfelejtetted Apánkat? Kelet a mi Anyánk!...

– Nem, nem feledtem el, Ajtony! – hunyta le szemét Sarolt. – Éppen azért akarom, hogy István nálad is, ott is ott-hon legyen... Éppen az ellen, amitől félsz... Erdély nélkül mit ér az egész?... Melléje állj, Ajtony, ha én majd...

A vajda érdesen kacagott fel:

– Ismerlek, Sarolt, fehér menyét!... Surranó éjjeli tolvaj, te!... A fiadért a szememet is kilopnád!... De még egyszer s örökre: ő itt, s én ott!... Egyenlők, érted? Gyula-vér többet nem hódol Árpád-vérnek!...

Sarolt elmosolyodott, kifehéredett szájjal:

– Értem... Az én árulásomra mondtad ezt... De Ist-

vánban is Gyula-vér van, Ajtony! Atyánk unokája... Szeresd az én fiamat!... Hiszen neked nincs fiad!...

Már megbánta. Későn.

Ajtonyban égő seb nyilallt fel. Nincs fia, nincs!... Ez az ő igazi, egyetlen, rettentő s hiábavaló harca a sorssal!... Keserűen felkacagott, ellökte hűgát, s az ajtónak fordult. Öreg székely harcos lépett be éppen akkor.

– Nyergelve van, nagyuram! – jelentette.

Sarolt dőbbenve nézte, felkiáltott:

– Tompa!... Te volnál?...

Az öregnek megroggyant a térde. Sarolt köntöséhez hajolt, csókolta. A kezét is.

Véres szeme könnybe lábadt.

– Megösmertél, nagyasszonyom?... Hát megösmertél?...

– Itt voltál, s nem jöttél hozzám? – korholta szemrehányóan az asszony.

– Nem mertem... Hogy mertem vóna?... Mi vagyok én, s ki vagy te?... Hát rám ösmertél, annyi sok időre?...

Áhítattal vigyorodott rá, szívéhez szorította az illatos kezeket, s csókolta ismét.

Sarolt lelkén édes emlékek borzongtak át. Sokszor járt a székely hegyek közt apjával, aki megbecsülte ezeket a kicsi embereket. S ő apja leánya volt. Megszerette a vad hegyeket s a vad, romlatlan székely népet.

Ajtony némán nézte őket.

– Emlékszel, öreg Tompa? – mosolygott a nagyasszony.

– A Hargitában, hányszor?...

– Bátor leány voltál, nagyasszony, akár a legjobb férfi... S megszabadítottad a szegény ember tinóját a mándruc szájából!... Szerettél minket, árva székelyeket. Nálunk laktál, velünk ettél, segítségül voltál nekünk mindenben... Sok bajunkban jó szót tettél a nagyúrnál, Atyáduradnál... Fe-

hér nagyasszony!... Így emlegetnek nálunk ma is téged, s visszavárnak mindig, mindig...

– Én se felejtelek el titeket, soha. Csak köztetek voltam boldog igazán...

– Visszajössz hozzánk valaha, nagyasszony, a te szép fiaddal?

Ajtony türelmetlenül dörrent közbe:

– Menjünk!

Sarolt búcsúra nyújtotta kezét, s halkan suttogetta:

– Mondd meg, hogy várjanak. Hogy a fiam visszavisz.

S örökre ott maradok köztetek.

...Haldokoltak az erdők. Egy részük lázvörösen viaskodott még az életért, más részük már sápadtan adta meg magát a halálnak. Ezüst dér szemfedője alatt feküdtek a füvek.

Egy reggel megérkezett Tibold úr, a bajor lovag. Alig tudták a lóról leemelni, olyan fáradt volt a nyargalástól. De ő nem akart pihenni, egyenesen a nagyúrhoz vitette magát.

A nagyasszonyt találta nála, s Radla urat.

A beteg arca kigyúlt, s szívéhez kapott, mikor meglátta. Sarolt halk sikollyal ugrott fel mellőle. Radla úr izgatottan kapott a szakállához, s megráncigálta. Ez volt nála a belső feszülés jele.

– Mondd hamar! – hördült rá a nagyúr Tiboldra.

– Jót hoztam, nagyuram! – krákolta tikkadtan a lovag, s erős, sárga lapátfogai kivigyorodtak gyér bajusza alól.

– Hála istennek! – hanyatlott Sarolt ura ágya szélére. S a nagyúr is felsóhajtott:

– Dicsértessék az Isten! – Sarolthoz fordult: – Istvánt, szívem!... S bort...

Felült. Kezét oldalához szorította, s kitágult szeme mereven csillógott.

A nagyasszony Istvánért futtatott s bort hozatott.

– Igyál, hogy beszélhess! S ülj le ámoda! – intett a nagyúr Tiboldnak.

A bajor meghajtotta magát. Felemelte, urára köszöntötte s kiitta a kupát fenéig. Leült a lócára, s vidámulan dörzsolgette zsibbadt combjait.

István érkezett. Meglepett, kérdő arccal köszöntötte Tiboldot:

– Hol jártál ilyen sokáig, s hogy vagy?

– Mindjárt megtudod, úrfi. Most már jól, köszönöm.

– Ide ülj! – intette Istvánt maga mellé a nagyúr.

Sarolt is odahúzódott, s mintha bátorítná, átölelte fia vállait.

Mintegy véletlenül, a nagyúr hideg keze is végigsimított István karján.

István körülpillantott. Minden szem rajta. Érezte, hogy döntő perc következik az életében. Azt hitte, már mindent tud, s íme, apja-anyja készítettek még valamit, régóta, titkon, az ő számára. Valami nagy, örvendetes és félelmes újság izgalma vibrált a rá szegzett tekintetekben, s betöltötte a levegőt is, mint megfeszített húr remegése. Kikerekedett szemmel meredt Tiboldra.

– Beszélhetsz! – intett annak a nagyúr.

– Előbb Henrik úrnál voltam, a bajorok hercegénél, parancsod szerint – kezdte a lovag. – Valódi szent az a fiatal ember, uram! Krisztusért és a Szent Szűzért él-hal. S epekedve várja az Úr visszajövetelét, az ezeredik évre...

– Az Úr visszajövetelét? – szakadt ki Istvánból a kérdés. Szíve meglódult, titkos gondolatainak visszhangjára.

– Sokan vannak ma, akik ebben hisznek – szólt közbe Radla úr. – Hogy a közeledő ezeredik esztendő fordulóján Krisztus urunk megjelenik közöttünk, dicsőségében. Az minden hívőknek örvendezés, de ítélet napja a hitetlenek-re...

– Ezért imádkozik a herceg éjjel-nappal! – zökkent vissza a beszédbe Tibold. – A Szent Szűzhöz és Szent Györgyhez is, meg Szent Mórchoz, hogy segíljék Benedek fiait, ama

barátokat: egy pogány népet se találjon az Úr a földön, mikor megérkezik a boldog angyalokkal...

István megütődve hallgatta. Egy pogány népet se!... Véres Bulcsú népet, Koppány magyarjait se!...

– Szent Benedek szerzetes fiai erre esküdtek – magyarázta Radla úr. – A pogányok megtérítésére, az ezeredik esztendő előtt. Boldogok, ha mártírhalt szenvedhetnek ezért. Szent György, akihez a herceg imádkozik, az Ottók pártfogója, Szent Mór pedig a barátok védője, a lelki katonák vezére.

Lelki katonák!... Ismét egy új szó, ami István gondolataiba robban... Katonák, akik Krisztusért halnak meg örömmel... Hirtelen felvillant előtte a magyar katona, íjat feszítve, nyeregből fordulva vágató lova hátán. Röpködő keselyűstök, izzadt, lángoló arc, ádáz szemek, csikorgó fogak, vad rikkantás, sivító halál... Ez a katona... Mámorban hal meg, s nem is érzi... Rohanás, gyilkolás, vér mámore, magyar szerelem!... Mintegy álomban hallja Tibold szavait:

– Igen. Lelki katonák. S a herceg az ő földi patrónusuk. Azt mondta nekem is: az Egyház a menyasszony, Krisztus a vőlegény. S én a vőlegény barátja vagyok, aki örvendve örül az ő jövetelén. Azért munkálom, hogy méltó nászajándékot segítek isteni lábai elé tenni: a világbékét s minden népek testvériségét!

– Világbéke! Testvériség! – kiáltott fel István, s tág szemekkel figyelt saját hangja után, melyből az így soha nem hallott nagy szavak, mint döngő harangok ütése, verődtek vissza a szívéhez.

– Jól értettem? – fordult Tiboldhoz. – Világbéke s minden nép testvérisége?... És ezt ő mondja, a bajor herceg? Éppen ő?...

Tibold kétszer bólintott:

– Tulajdon szájával, úrfi. Mi az én országom és népem? – szólt hozzám. – Német ország s német nép? Nem! Isten

államának egy tartománya s Isten népének egy családja. Mert csak egy birodalom van: Isten Országa, égen és földön. Minden ember, aki Krisztusé, gyermek és testvér. Így mondtam, s fejembe szedtem, hogy jól mondhattam itt el, úrfi.

– Nincs német ország s német nép? – dadogta István. – Testvércsaládok?

– Krisztusban! – mondta Radla.

– Mi történik a világban? – nézett István apjára, anyjára s a férfiakra, maga körül. – Aludtunk mi, s vérről, farkasokról álmodtunk?... Vagy azok álmodnak odakünn?... Világbéke! Testvériség! – Görcsösen ragadta meg anyja kezét.

Tibold folytatta:

– Krisztus helytartója, a pápa, lelki vezére, atyja az uralkodóknak – mondta a herceg. – Az ő áldásával lesz a fejedelem Krisztus vitézévé, hogy megtisztítsa előtte az utat. De minden hatalma csak erre a szolgálatra van... S tudd meg, István úrfi, mert neked izeni: testvérül kér és fogad téged ebben a szolgálatban!

– A bajor herceg... engem?...

– Magam vittem levelét a császárhoz, Rómába. Amelyben téged mint a világbirodalom legújabb testvérharcosát ajánlott neki.

– A császárnak? – István megrándult, s ámulat zavarban csodálkozott a beszélőre.

Apja nagyot szusszant mellette, s anyja szorosabban fogta át megint.

– A szent római birodalom császáranak, Ottónak, ki e néven harmadik – hajolt meg tisztelettel Tibold. – És én látam magam, és beszéltem velem az Aventinuson.

Radla nem állhatta meg, a szakállába túrt, s csillanó szemmel bökkent közbe:

– Milyen volt?

– Fiatalabb még az úrfinál is, tán húszesztendő. Lángoló szemű s beszédű. Le kellett írjam előtte, milyen vagy, úrfi,

hogy élsz, apróra. S azt mondta: szeretem az én magyar testvéremet, István urat, mondd meg neki! Jó, hogy az én másik testvérem, Henrik herceg, hozzám küldött. Még ma beszéllek a szentatyával. S izenem István úrnak: bízzék bennem, megsegítem Isten Országáért vívandó harcában!

István megrendülve ugrott fel:

– Igaz ez?... Istenedre?...

– A boldog Szentháromságra s minden szentekre esküszöm, igaz!... S hogy nemcsak úgy mondta, íme halld: szavára már másnap fogadott engem a szentatyá, Szilveszter pápa, ő maga!

– Az milyen? – nyitotta fel szemét a nagyúr.

– Egyszerű öregember, nagyuram. Csakolyan kámzsa volt rajta, mint akármelyik barátom. De a homloka fenséges, és a szeme keresztüllát az emberen, olyan.

– Ő volt a császár nevelője – szólt közbe Radla. – Gerbertnek hívták akkor. Nagy tudós.

– Imádkozom Magyarországért – azt mondta –, fiatal uratok jövőjéért s apjáért, hogy az Isten kegyelme gyógyítsa meg.

A nagyúr köszönve bólintott, s a nagyasszony könnybe boruló szemmel hajtotta meg fejét.

– Ez volt pedig a végső szava: Adalbert püspököt küldöm az én kedves fiamhoz, Istvánhoz; s ő mindeneket megmond, amit izenek.

– Az én barátom, testvérem! – kiáltott fel Radla lelkesülten. – Uram, a legszentebb s legjobb ember Adalbert, Prága sokat szenvedett püspöke! Mindennél több, hogy őt küldi, én mondom!

Istvánnak zúgott, zengett a lelke a hihetetlen hírhullámok csapkodásában. Tenyerébe hajtotta nehéz fejét, s percekig behunyt szemmel szédelgett a tüzes kavargásban. Egyszer csak felnézett Tibold szemébe:

– A császár, mondd, nem német?

– A nagyanyja francia volt, az anyja görög, ahogy hallottam. S a menyasszonya is bizánci. Ő maga majdnem mindig Rómában lakik. A németek zúgnak is rá, jól tudom, ezért. De ő nem a németek császára akar lenni, hanem az egész kereszténység kardja, Krisztus legelső lovagja.

István visszahajtotta fejét tenyerébe.

– Beszéltél Adalbert püspökkel? S mikor jő? – kérdezte a nagyasszony.

– Igen, asszonyom. Őt meglátjátok magatok szemével. „Mielőtt a hó leesne, ott leszek” – ezt izeni. S még azt, hogy amit a pápa s a császár akar, azt Krisztus akarja.

– Csakhogy megértem! – pihegte a nagyúr.

– Egy egész világ vett a karjába téged! – simogatta Sarolt István haját.

Felemelte rá tekintetét a fiú:

– S mit adjak mindezért én? – kérdezte.

Egyszerre különös csend lett a szobában. Mind egymás szemébe néztek, István körül.

Radla szólt:

– Várd be a szent püspököt...

De mikor István nélkül maradtak Tibolddal, a nagyúr kérdően vetette fel fejét, s a nagyasszony izzó szemmel fordult a lovaghoz.

– Igen! – felelt az a tekintetekre. – A herceg kész reá. A császár kívánja. S a pápa rendeli. Ez lesz a kezesség közöttük s közöttetek.

... Koppány nem volt már messze az erdő mélyén rejtőző forrástól. Éles fülei kihallották sustorgását a rengeteg zsongásából. Az ősz méla csendje s a híg kék levegőben szálldogáló halálszag különös ellentétben volt ezzel a vidám, szökkenő muzsikával.

Parancsot adott a kísérő csapatnak, hogy táborozzon le a tisztáson. Itt várják be érkezését, s csak ha túlkölne, törtesenek utána a forráshoz.

Maga is gyalog ment tovább, mert az őserdő bozótjában lábát törheti a ló.

Amint az ágakat hajtogatva maga előtt, eltűnt a sűrűben, hátulról nézve félelmesen hasonlított valami nehézkesen himbálózó medvéhez. A természethez való közelségnek, az erdővel való egységnek ez a képe megdöbbenő volt. Mintha ingerlő szag után nyomakodna, éhesen.

Sarolt a forrás mellé gördített szikladarabon ült. Titokzatosan mosolygott a közeledőre.

Koppány üdvözölte. Óvatosan tekingetett körül, s dörögve kérdezte:

– Egyedül vagy?

– Úgy, mint te – villantak az asszony fogai. – A kísérőim nincsenek közelebb, mint amennyiről meghallhatják, ha hívom őket.

Futó pillantást vetett a nyakláncán függő elefántcsontsíptra.

Koppány bólintott, s a lábai elé ült, a földre. Onnan nézett fel az arcába, s nem titkolta, amit érez. Lángolt a vágy a szemében.

– Beszéljünk még... csak ketten!... Ezt akartad, nagyasszony... De én nem vagyok a szó embere, tudod... Cifrán csak a németjeid hadarnak.

– Köszönöm, hogy eljöttél! – mondta Sarolt komolyan s mély tekintettel. – Tőled függ most, hogy mi lesz, egyedül.

– Mondottam: harc lesz, nagyasszony.

– S én, hogy ezt nem akarom. Az én uram...

– Tudom. Mindent tudok. Kitaláltam. Hazugság volt, hogy meggyógyult. A fiatokat akartátok megmutatni: lásuk, ki hág majd a nyakunkra...

– Nem így, Koppány...

– Nem, nem. Mert idő kell nektek valamiért. De a fiú elrontotta. Azzal a szóval. A beteg uraddal mi nem harcolunk, tudod. De a fiaddal leszámolunk majd!

– Ezt... Éppen ezt akartam megtudni. Hogy mit szólna a fiamhoz, Koppány?

– Megmondom. Nem vezérnek való. Tétova ember. Benne van a keresztény nyavalya.

– Látod, megköszönöm neked, hogy megmondtad – suttogta Sarolt.

Koppány ámultan nézett rá. Az asszony szomorúan mosolygott.

– Sohase akartam, ez az igazság...

A férfi felugrott:

– Miért hazudsz nekem? – kiáltotta.

Sarolt ártatlan nagy szemekkel nézett rá vissza:

– Azt hittem... neked megmondhatom... A vadászat után... megértesz... De engem senki, senki, soha...

Pára fátyolozta be szeme csillagát, s lenyelt egy égető könnyet. Megvonaglott tőle, s kezébe rejtette arcát.

– Sarolt! – hördült Koppány, s maga se vette észre, hogy nevéen szólította, most először. – Lehet-e?... Ki vagy, ki vagy te, mondd?...

Az asszony rápillantott, s bólogatott, keserű szájjal:

– Tudom... Te is azt hiszed... Vad boszorkánynak hírelnek mindenütt...

– Mondták nekem, hogy titkos tudományod van, amit Erdélyből hoztál... Hogy ilyen fiatal s szép maradtál, félnek tőled...

Futó kis mosoly villant el Sarolt ajkain:

– De te senkitől se félsz. Tőlem se... Azért gondoltam éppen, mert olyan erős férfinak láttalak meg... Csak az erős tud érteni, Koppány...

– Beszélj, Sarolt!... Mi hát az igazság?

– Miért tagadnám: a nagyúr azért féltette, rejtegette a fiunkat, mert őt akarja maga után... Felesége vagyok, nem ellenkezhettem... S anya vagyok: én is féltettem, de éppen attól... Mindig tudtam, hogy nem arra termett... Más ő,

egészen... S olyan fiatal!... S te meg akarod ölni, harcban!...

– Hát ezért? – hajolt hozzá Koppány, gyanakodva még.

– Igen. Ezért. Arra akartalak kérni, ne húzz kardot rá... Várj... A dolgoknak lehet más nyitja is...

– Világosan beszélj! Világosan! – dobbantott Koppány, mint egy türelmetlen mén.

– Istenem! – sóhajtott Sarolt a sziklának dőlve. – A nagyúr felesége vagyok, Koppány... Hogy beszéljek világosabban?...

A nagy ember megremegett a sejtelemtől. Kezével elsimított a szeme előtt, mintha tudni szeretné, álmodik-e. S dadogva szólt:

– Mindenki tudja... hogy a nagyúr... nemsokára... S az ősi törvény szerint... te... Sarolt!... Akarsz velem a szabad és boldog magyarok felett állani?...

Kimondta, s várt, megfeszült idegekkel.

Az asszony lehunyta szemeit. Nekitámaszkodott a sziklának, s hátrahajtotta gyönyörű fejét.

Koppány megbűvölve nézte, s alig bírt magával, hogy rá ne rohanjon, s össze ne törje a karjai között.

Megrendülve látta, hogy a karcsú, büszke test hirtelen megroskad, a karok tehetetlen gyöngeséggel hullanak alá, s megtört, könnyörgő őrszemek néznek alázatosan az övéibe. Mintha remegő kisleány ölelné át most a sziklát, s kezdene zokogni, fejét a kőre hajtva.

Koppány bölényszívét egy pillanat alatt lefegyverezte az elbírhatatlan asszonysírás, s ez a megadó s félő gyöngeség.

Esetlen részvételt hajolt föléje, s rettenetes karjaival olyan vigyázva emelte fel, mintha attól félne, az érintés összetöri.

– Ne sírj, Sarolt... Ne sírj, no... Nyugodj meg... Légy jó s okos!...

Az asszony gyermekesen fektette fejét vállára:

– Köszönöm, hogy jó vagy hozzám... Nehéz nekem...

Hiszen él még az uram, s nem vagyok rossz... De úgy féltettem a fiamat tőled... Ígérd meg, hogy gondod lesz reá!

– Ha csakugyan nem akar mást, mint fiamat, úgy fogom tekinteni... éretted... S ha kigyógyul mellettem az idegen nyavalyából, nagyúr lehet utánam... Ígérem, Sarolt... De ígérd meg te is, hogy majd, akkor, ha elkövetkezik...

– Köszönöm, köszönöm! – rebegte Sarolt. – És ha Isten úgy végezte, meghajlok a törvény előtt... De kérésem van, Koppány.

– Kérj, amit akarsz! – dörmögte a férfi ziháló mellel, boldogan.

– Senki se sejtse addig. Úgyse tart már soká... És nem szabad találkozunk, érted?... És ha a látszat mást mutatna, ne gyanakodj... El kell altatnom a nagyúr aggodását...

– Legyen úgy – bólintott Koppány. – De Sarolt...

Látta az asszony a meglöbbanó tekintetet. Szelid erővel vonta ki magát a karja alól, lesimította köntösét, s édes mosollyal kérdezte:

– Most már egészen értjük egymást, ugye?

– Még nem válhatunk el, Sarolt! – lépett eléje a férfi.

– Ha csakugyan így van... add zálogát!...

Hirtelen odahajolt mosolygó piros szájára.

De Sarolt elkapta a fejét, s a kezét nyújtotta csókra.

– Te Koppány vagy – suttogta –, a legkülönb úr és vitéz!... Eljön az ideje...

Koppány torpanva hajolt a kezére... Éles, sivító fütytetés hasított bele a rengeteg monoton zúgásába.

Az asszony bűvölő tekintettel súgta:

– Embereim azonnal itt lesznek. Nem találhatnak velem. Isten veled, addig is!...

Gyöngéd erőszakkal vonta el kezét, búcsút intett, s eltűnt a fák között, Koppány sóvárgó szemei elől.